

9. SINIF 1. DÖNEM 1. SINAVA HAZIRLIK ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Edebiyat nedir?

Edebiyat ya da yazın, duygu ve düşüncelerin kişide estetik haz uyandıracak şekilde dil ile anlatma sanatıdır. Türkçede edebiyat kelimesi ilk defa Tanzimat Dönemi'nde Şinasi ve Namık Kemal'in yazılarında kullanılmıştır.

2. Edebi eser nedir?

Duygu ve düşüncelerin kişide estetik haz uyandırmak amacıyla anlatıldığı **yazılı ya da sözlü** eserlere edebi eser denir. Edebiyat denince akla her ne kadar yazılı eserler gelse de aslında sözlü ürünleri de kapsar. Edebi eserler özgündür. Okuyanı ya da dinleyeni etkiler. Zengin bir dili vardır. Özneldir.

3. Edebiyatın güzel sanatlar içindeki yerini açıklayınız.

Sanat, güzeli oluşturma çabasıdır ve insanın kendisini ifade etme ihtiyacından doğmuştur. Sanatın genel özellikleri: güzellik, yaratıcılık, etkileyicilik, özgünlük ve evrenselliştir. Bu ortak özelliklerin yanı sıra sanatın birçok farklı türü vardır.

Güzel Sanatların Sınıflandırılması

1) İşitsel (Fonetik) Sanatlar	2) Görsel (Plastik) Sanatlar	3) Ritmik (Dramatik) Sanatlar
Ana malzemesi ses ve sözdür.	Ana malzemesi tabiattır. (Kil, boya, mermer...)	İnsan hareketlerine dayanır.
EDEBİYAT	HEYKEL, RESİM, MİNYATÜR,	TİYATRO, SİNEMA,
MÜZİK	HAT, MİMARİ, EBRU...	OPERA, BALE, DANS.

4. Bilim ve sanat arasındaki farklar nelerdir?

- Bilim nesnel (objektif), sanat öznel (subjektif)tir.
- Bilim doğruyu ararken sanat güzeli arar.
- Bilimin amacı bilgiye ulaşmaktır. Sanatın amacı ise gerçekte olanı farklı, özgün bir bakış açısıyla yansıtmaktır.
- Bilim, nettir. Tek anlamlılık vardır. Fakat sanatta çok anlamlılık ön plandadır. Herkes farklı anlamlar çıkarabilir.
- Bilimde düşünce ön plandayken sanatta duygular ön plandadır.

5. Sanat ve zanaat aynı mıdır?

Sanat ve zanaat terimleri uzun yıllar aynı gibi kabul edilseler de aslında çok net çizgilerle birbirinden ayrılırlar. Çünkü zanaat, el becerisi isteyen; marangozluk, kuyumculuk gibi meslekler için kullanılan bir terimdir. Sanatta güzellik ön plandadır, yararlılık arka planda. Fakat zanaatta yapılan ürün elbette güzel olmalıdır ama yararlılık ön plandadır. Örneğin bir mobilyanın rahat ve kullanışlı olması gerekir ki öncelikle ihtiyacı karşılayabilsin. Zanaatkâr için kullanışlılık önemlidir. Ve en önemlisi bir sanat eserinin eşi benzeri yokken zanaatkârların ürünleri birbirine benzer.

6. Edebiyatın diğer bilimlerle ilişkisini açıklayınız.

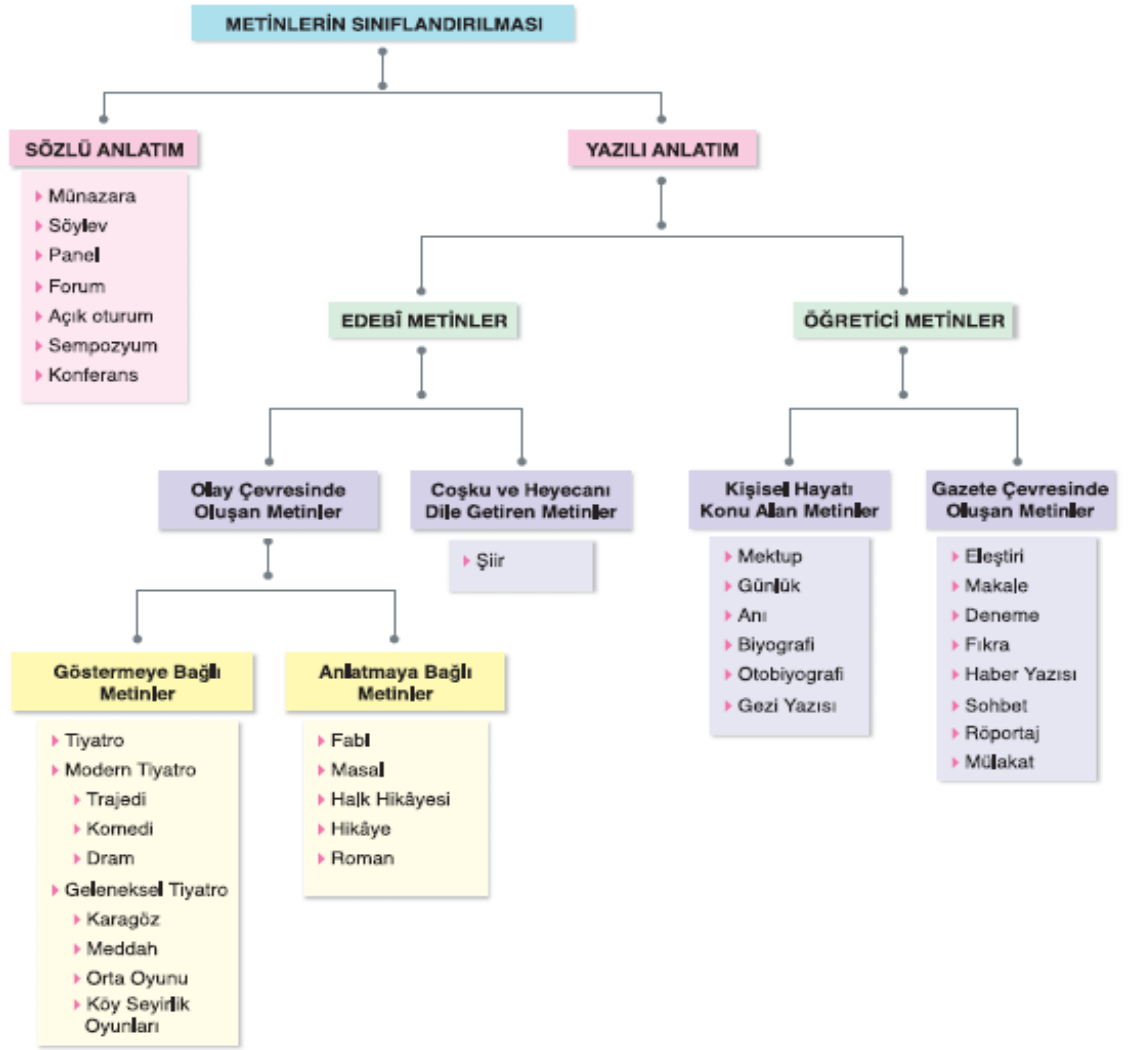
- **Edebiyat ve tarih:** Edebi eserler oluşturuldukları dönemin izlerini taşır. O dönem yaşanan olaylar açık ya da üstü örtülü bir şekilde muhakkak eserlerde kendini gösterir. Bu nedenle geçmişti araştıran bir tarihçi edebi eserlerden faydalanabilir. Göktürklerle ilgili araştırma yapan bir tarihçi edebiyatın ilk yazılı kaynağı olan Orhun Anıtları'nı incelemek zorundadır. Ancak edebi eserler tarihi olayları olduğu gibi yansıtmak zorunda da değildir. Yazar, olayları kendi süzgecinden geçirerek yazdığından tüm eserler tam olarak kaynak niteliğinde değildir. Edebiyat ise tarihten konu alabilir. İki arasında karşılıklı bir etkileşim vardır.
- **Edebiyat ve sosyoloji:** Sosyoloji, toplum bilimidir. Toplumun en önemli parçası insandır. Edebiyatın konusu da insan ve onun içerisinde yaşadığı toplum olduğu için, edebiyatçılar sosyologların gözlemlerinden faydalanabilir. Aynı şekilde bir sosyolog, geçmişteki toplumsal yapılara dair araştırma yapmak isterse edebi eserlerden faydalanır. Örneğin ilk tiyatro metnimiz olan Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı eserine bakıldığında o dönem toplumda görücü usulü evliliğin yaygın olduğunu görebiliriz.
- **Edebiyat ve psikoloji:** Edebi eserlerde yazarlar, kahramanların iç dünyasını ve ruhsal özelliklerini anlatırken psikoloji biliminden yararlanırlar. Öyle ki bazen bir kahramanın iç dünyasının sayfalarca anlatıldığı romanlar görüyoruz. Yazarın, ruhsal tahliller yaparken psikolojiden yararlanmaması imkansızdır.
- **Edebiyat ve bilim-teknik:** Edebiyatçının hayal gücü bazen bilime yön verebilir. Aynı zamanda edebi eserlerde dönemin bilimsel ve teknik gelişmelerine de şahit olabiliriz.

7. Edebi metinlerin özellikleri nelerdir?

- Estetik haz uyandırmak için yazılır.
- Dil, sanatsal işlevde kullanılır.
- Sözcükler genellikle mecaz anlamları ile kullanılır.
- Kurmacadır.
- Çok anlamlılık vardır. Okuyan kişiler farklı anlamlar çıkarır.
- Öznellik ön plandadır.

8. Öğretici metinlerin özellikleri nelerdir?

- Bilgi vermek ya da ikna etmek amacıyla yazılır.
- Dil, göndergesel işlevde kullanılır.
- Sözcükler genellikle gerçek anlamları ile kullanılır.
- Kurmaca değildir. Gerçeklik ön plandadır.
- Nesnel bir anlatım vardır.

9. İletişimin öğeleri nelerdir?

Duygu, düşünce, bilgi ve haberlerin, akla gelebilecek her türlü biçim ve yolla karşılıklı olarak aktarılmasına iletişim denir. İletişimin gerçekleşmesi için bazı öğelere ihtiyaç vardır:

İLETİŞİM SÜRECİ VE ÖĞELERİ

- **Gönderici (Kaynak):** Sözü söyleyen kişi ya da topluluk.
- **Alıcı (Hedef):** İletilen yazıyı okuyan, sözü dinleyen kişi ya da topluluk.
- **İleti (Mesaj):** Göndericinin alıcıya iletmek istediği duygu, düşünce, haber vb.
- **Bağlam (Ortam):** İletişimin gerçekleştiği ortam.
- **Kanal (Araç):** İletin hangi yol ile ulaştırıldığı. Sözlü, yazılı vs.

10. Gösterge nedir? Çeşitleri nelerdir?

İletişim sadece yazılı ya da sözlü olmak zorunda değildir. Bazen bir trafik levhası, bazen bir hareket, bazen de bir işaret yoluyla iletişim kurabiliriz. Kendi dışında başka bir şeyi gösteren, düşündüren, onun yerini alabilen nesne, görünüş ve olgulara gösterge denir.

- **Dil Göstergesi:** Yazıyla veya sözle gerçekleştirilen her türlü etkinlik dil göstergesiyle ilgilidir. Harfler, kelimeler, cümleler birer dil göstergesidir. Örneğin; isimlerimiz bizim göstergemizdir.
- **Belirti (Doğal Gösterge):** İletişim kurma amacı olmadan ortaya çıkan ve kendi dışında başka bir şey ifade eden göstergelerdir. Neden sonuç ilişkisi vardır. Örneğin; gök gürültüsü yağmurun yağacağına, vücuttaki yüksek ateş hastalığın göstergesi, belirtisidir.
- **Belirtke (Sosyal gösterge):** Sosyal durumları anlatan yapay göstergelerdir. Bir futbol maçında hakemin futbolcuya gösterdiği kırmızı kart bir belirtkedir. Trafik levhaları, trafik ışıkları, bir hakemin maç ile ilgili hareketleri, sarı-kırmızı kart, çeşitli işaretler vs. insanlar için ortak bir anlam taşıyor ve belirtkedir.
- **İkon (Görsel Gösterge):** Göstereni ile gösterileni arasında benzerlik ilişkisi olan göstergedir. Haritalar, fotoğraflar, resimler gibi...
- **Simge:** Benzerlik ve uzlaşma söz konusudur. Örneğin; beyaz güvercin barışın, terazi adaletin, bayrak bir ülkenin simgesidir.

11. Dil göstergelerinin özellikleri ve diğer göstergelerden farkları nelerdir?

- Dil göstergeleri ile gerçekleşen iletişim daha kalıcıdır.
- Verilen mesaj, dil göstergeleri ile daha açık ve net ifade edilebilir.
- Dil, durağan değil canlı bir varlıktır. Yani zaman içerisinde değişebilir.
- Çizgiseldir. Seslerin zaman içerisinde oluşan bir sırası vardır.
- Oluşum nedenleri bilinmez.

12. Dilin işlevleri nelerdir?

- **Göndergesel İşlev:** Dil, bir konuda bilgi vermeyi amaçlayacak şekilde kullanılıyorsa buna göndergesel işlev denir. Dilin göndergesel işlevi; öğretici metinlerde, ders kitaplarında, ansiklopedilerde, kullanma kılavuzlarında, bilimsel metinlerde karşımıza çıkar.

Örnek:

Bir yüzey üzerine etkide bulunan dik kuvvetin, birim alana düşen miktarına basınç denir.

- **Heyecana Bağlı İşlev:** Gönderici iletisini, duygu ve heyecanlarını dile getirme amacıyla aktarmışsa, dil “heyecana bağlı işlev” de kullanılmıştır. Öznellik hakimdir. Özellikle mektup, şiir, eleştiri yazıları, deneme, söylev gibi türlerde karşımıza çıkar.

Örnek:

“Ah, ne güzeldi o Direklerarası’ndaki ramazan ve donanma geceleri!” (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

- **Şiirsel (Sanatsal) İşlev:** Bir anlam ifade etmekten çok karşı tarafta estetik bir zevk uyandırmayı amaçlayan ifadelerde dil şiirsel işlevde kullanılır. Şiirler gibi...
Örnek:
Ben sana mecburum bilemezsin
Adını mih gibi aklımda tutuyorum
Büyüdükçe büyüyor gözlerin
Ben sana mecburum bilemezsin
İçimi seninle ısıtıyorum. (Attila İlhan)
- **Alıcıyı Harekete Geçirme İşlevi:** Mesaj, alıcıyı harekete geçirmek üzere düzenlenmişse dil alıcıyı harekete geçirme işlevinde kullanılmıştır. Amaç, alıcıda bir tepki ve davranış değişikliği oluşturmaktır. Özellikle siyasi söylemlerde, el ilanlarında, reklamlarda bu işlevden yararlanılır.
Örnek:
Lütfen hızlı bir şekilde sıraya giriniz.
- **Dil Ötesi İşlev:** İleti, bir dilin kurallarını aktarıyorsa dil ötesi işlevde kullanılmıştır.
Örnek:
İş, oluş ve hareket bildiren sözcüklere fiil denir.
(Göndergesel işlevden farkı, bir dilin kurallarını vermesidir.)
- **Kanalı Kontrol İşlevi:** Bir ileti, kanalın iletiyi iletmeye uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla düzenlenmişse dil, kanalı kontrol işlevinde kullanılmıştır. Daha çok soru cümleleriyle karşımıza çıkar.
Örnek:
Beni duyuyor musun?

13. Dilin zaman içerisinde kullanımından doğan türleri nelerdir?

- **Ana dil:** Kişinin doğup büyüdüğü, ailece ve soyca bağlı olduğu toplumdaki öğrendiği dildir. Ana dilden lehçeler ve şiveler türemiştir.
- **Lehçe:** Bir dilin takip edemediğimiz tarihi dönemlerden yapı, ses ve söz dizimi özellikleriyle ana dilden ayrılan koludur. Yakut lehçesi, Çuvaş lehçesi...
- **Şive:** Bir dilin izlenebilen tarihi dönemlerinde ayrılmış koluna şive denir. Şivelerin oluşmasının sebebi coğrafi değişikliklerdir. Azerbaycan şivesi, Türkmen şivesi, Özbek Türkçesi...
- **Ağız:** Belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma dilidir. Karadeniz ağız, Ankara ağız gibi.
- **Jargon:** Mesleki, ideolojik vb. ortaklık gösteren kişilerin kullandığı ortak dil. Tıp jargonu gibi.

14. Hikâye nedir? Yapı unsurları nelerdir?

Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların; kişi, yer ve zaman çerçevesinde anlatıldığı kısa metin türüne öykü (hikâye) denir. Hikâyeyi oluşturan unsurlar: olay, yer (mekân), kişi (şahıs) ve zamandır. Hikâye, kurmaca bir türdür.

15. Hikâyede bakış açıları nelerdir?

Edebi metinlerde olayı anlatan kişiye anlatıcı denir. Anlatıcı gerçek kişi değil kurmaca kişidir. Anlatıcının olayları ele alışında farklılıklara bağlı olarak üç tane bakış açımız var:

- **Gözlemci bakış açısı:** Anlatıcı olaya uzaktan bakan ve sadece gördüklerini anlatan bir konumdadır. 3. Kişi ağzından anlatır. (o, onlar)
- **Kahraman bakış açısı:** Anlatıcı olayı yaşayan kişidir. Olaylar birinci kişi (ben, biz) ağzından anlatılır.
- **İlahi (hâkim, tanrısal) bakış açısı:** Anlatıcı, kahramanların aklından geçenleri bile bilebilen, her şeye hâkim, gözle görülemeyecek şeyleri dahi anlatabilen bir konumdadır.

16. Edebi metinlerde 'çatışma' nedir?

Edebi metinlerde farklı düşüncelere, özelliklere sahip olmaktan veya hayat tarzından dolayı yaşanan anlaşmazlık durumlarına çatışma denir. Genellikle iki zıt kavramın, olayın ya da kahramanın karşı karşıya getirilmesiyle çatışma yaratılır. İyi ile kötü, yoksul ile zengin kahramanların karşı karşıya getirilmesini örnek verebiliriz. Amaç, okurun ilgisini çekmek ve okuru metin içerisinde tutmaktır.

17. Hikâye türleri nelerdir?

ÇOK ÖNEMLİ ! !

Hikâyeler, konuları ele alış tarzına göre ikiye ayrılır:

1. OLAY HİKÂYESİ (MAUPASSANT TARZI HİKÂYE):

- Olay ağırlıklıdır.
- Hikâye, genellikle beklenmedik bir şekilde biter.
- Heyecan ögesi canlı tutulur.
- Serim (giriş), düğüm (gelişme), çözüm (sonuç) bölümleri vardır.
- En önemli örneklerini Fransız yazar Guy de Maupassant vermiştir. Bu nedenle Maupassant tarzı hikâye olarak anılır.
- Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri: Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu...

2. DURUM HİKÂYESİ (ÇEHOV TARZI HİKÂYE):

- Olay üzerine kurulmaz. Sadece günlük hayattan bir kesit sunulur.
- Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri olmak zorunda değildir.
- Zaman ve mekânın üzerinde çok durulmaz.
- Hikâyelerin konusu sıradan durumlardır.
- En önemli örneklerini Rus yazar Anton Çehov verdiği için Çehov tarzı hikâye olarak anılır.
- Türk edebiyatında en güçlü örneklerini Sait Faik Abasıyanık vermiştir. Memduh Şevket Esendal'ın da durum hikâyeleri vardır.